

HC 5, 03-10-2017, deelneming 1: algemene aspecten en medeplegen

Tot nu toe ging het steeds over de situatie waarin één persoon alle bestanddelen van het delict vervult. Dit is het plegen van een delict. De vraag wie de pleger is van een delict kan oeilijke zijn. Bij deelneming zijn meerdere personen bij het plegen van het delict betrokken. Het gaat om de situatie dat de persoon niet de pleger is, maar een deelnemer. Bij deelneming gaat het dan om uitlokken, doen plegen of medeplegen (art. 47 Sr). In art. 48 Sr is medeplichtigheid strafbaar gesteld.

Art. 47 Sr zegt dat naast de pleger ook een aantal andere betrokkenen strafbaar zijn. Het gaat om de doen pleger, uitlokker en medepleger. De pleger vervult alle bestanddelen. Een deelnemer is wel betrokken maar heeft niet alle bestanddelen vervult. Zij allen begaan een strafbaar feit op grond van art. 51 Sr.

In de wettelijke bepaling kom je de term 'deelnemer' niet tegen. Deelnemers zijn doen plegers, medeplegers, uitlokkers en medeplichtigen. De wet gebruikt wel de term 'dader'. Doen plegers, medeplegers en uitlokkers zijn daders. Let op! De medeplichtige is een deelnemer, maar geen dader. Daders kunnen even zwaar gestraft worden als de plegers. Voor de medeplichtige geldt een lager strafmaximum, er gaat 1/3^e van de maximaal op te leggen hoofdstraf af.

De wetgever van 1886 ging uit van fysiek daderschap. Alleen de persoon die fysiek een strafbaar feit beging was strafbaar. Deelnemingsregeling was nodig om andere bijdragen aan de totstandkoming van het delict strafbaar te stellen. Het fysieke gedragingsbegrip is aangevuld met het functioneel gedragingsbegrip. Ook medeplegen heeft een ruimer bereik gekregen.

Deelneming

Kenmerkend bij deelneming is dat er wordt deelgenomen aan een strafbaar feit. Er moet een strafbaar feit tot stand zijn gekomen. Zonder dit gronddelict is er geen deelneming in de zin van art. 47 of 48 Sr. Dit wordt de accessoriteitseis genoemd. Het grondfeit kan een voltooid delict zijn, maar ook een strafbare poging of voorbereiding zijn. Poging tot deelneming is geen strafbare deelneming. Voor poging tot uitlokking is een aparte regeling gemaakt (art. 46a Sr). Het strafbare grondfeit kan ook deelneming aan een strafbaar feit zijn, maar ook poging tot uitlokking. Zonder gronddelict is er geen deelneming. Maar het is zo dat een deelnemer niet strafbaar kan zijn voor meer dan dat er tot stand is gekomen.

Voorbeeld: B wil C vermoorden. A vertelt aan B waar C is. B vermoordt C niet, maar laat het bij een mishandeling. A is geen medeplichtige aan moord (want dit is niet gepleegd), maar hij is wel medeplichtig aan mishandeling.

In de accessoriteit ligt besloten dat er een causaal verband moet zijn tussen de deelnemingsgedraging en het gepleegde grondfeit. Een deelnemer moet aan het grondfeit hebben bijgedragen. A wil medeplichtig zijn aan moord/doodslag. Hij wil de pleger rijden. B slaat het aanbod af, maar slaat C wel dood. A is niet medeplichtig, want A levert geen bijdrage aan het grondfeit.

Opzet van de deelnemer

De deelnemingsgedraging moet opzettelijk zijn verricht. Bijvoorbeeld expres de deur openlaten zodat er diefstal kan worden gepleegd. In hoeverre moet iemand opzet hebben op het uiteindelijke gepleegde grondfeit? Dit verschilt per deelnemingsvorm en per delictsoort.

Eisen deelneming:

- Strafbaar grondfeit (accessoriteit)
- Deelnemingsgedraging
 - Objectief: bijdrage aan totstandkoming van het feit
 - Subjectief: opzet op eigen deelnemingsgedraging + schuldvorm ten aanzien van grondfeit

Aan de strafbaarheid van deelneming zijn voorwaarden verbonden. Er zijn cases die niet voldoen aan deze voorwaarden, maar toch strafbaar zijn. Deze cases zijn afzonderlijk strafbaar gesteld. Het medeplegen werkt strafverzwarend (art. 311 Sr).

Medeplegen

Er zijn drie vormen van medeplegen. De eerste vorm is dat er sprake is van samenwerkende plegers. De andere vorm is dat er een samenwerkende pleger en medepleger is. De derde vorm is dat er samenwerkende medeplegers zijn. Bij deze laatste vorm werken meerdere personen samen, maar geen enkele persoon vervult zelf de gehele delictomschrijving. Deze vervullen ze samen. Om te kunnen vaststellen of iemand medepleger is, moet aan een aantal eisen zijn voldaan:

- Totstandkoming van een strafbaar feit (accessoriteit).
- Deelnemingsgedraging
 - Objectief: samenwerkend plegen van het delict.
 - Subjectief: opzet op samenwerken (bewuste samenwerking) en schuldvorm ten aanzien van het grondfeit (dezelfde schuldvorm als vereist voor plegen).

Medeplegen in de jurisprudentie

In 1886 was medeplegen een bewuste samenwerking en een gezamenlijke uitvoering. Deze gedachte is losgelaten in de rechtspraak. Een voorbeeld is het **Wormerveerse Brandstichting-arrest**: twee verdachten hebben afgesproken brand te stichten. Ze gaan er met zijn tweeën naar toe. Ze doen het samen. De ene wil hooi in de brand steken, maar dit lukt niet, waarna de ander een lucifer aangeeft. Het hooi brandt. Degene die de lucifer aangaf werd vervolgd voor medeplegen van brandstichting. De Hoge Raad zei dat de twee bewust en nauw hebben samengewerkt, dus het was willekeurig wie het hooi in de brand heeft gestoken. Het gaat bij medeplegen om een nauwe en bewuste samenwerking.

Het medeplegen heeft daarna een ruimer bereik gekregen. Uit het **containerdiefstal-arrest** volgt dat het voor medeplegen geen vereiste is dat er aanwezigheid is op het plaats delict. In dit arrest ging het om de diefstal van een aantal containers. De verdachte was niet aanwezig. Hij zat thuis te wachten op het telefoontje dat de diefstal gelukt was. Hij was medepleger omdat hij het plan had bedacht en instructies had gegeven. Bij medeplegen gaat het om zo bewust en nauw samenwerken dat het niet anders kan zijn dan dat er sprake is van medeplegen.

Hoe is medeplegen af te grenzen van medeplichtigheid? Er is een **overzichtsarrest medeplegen** geweest, waarin de Hoge Raad stelt dat het in het geval medeplegen sprake moet zijn geweest van een voldoende nauwe en bewuste samenwerking met een ander of anderen. Wanneer is er sprake van een nauwe en bewuste samenwerking? Dit hangt af van de omstandigheden van het geval.

De Hoge Raad heeft aandachtspunten gecreëerd. Medeplegen is gerechtvaardigd als de bewezenverklarde intellectuele en/of materiële bijdrage heeft geleverd dat van voldoende gewicht is. Als het tenlastegelegde medeplegen in de kern niet bestaat uit een gezamenlijke uitvoering, maar uit gedragingen die met medeplichtigheid in verband worden gebracht, dan kan er wel sprake zijn van medeplegen.

De rechter heeft dan de taak om het medeplegen heel goed te motiveren. De rechter kan dan rekening houden met de intensiteit van de samenwerking, de onderlinge taakverdeling, de rol in de voorbereiding, de uitvoering van het delict en het belang van de rol van de verdachte. Hoe groter de rol van iemand is geweest bij het delict, hoe groter de kans op het veroordeeld worden voor medeplegen. De Hoge Raad noemt ook als steunpunt de aanwezigheid bij belangrijke momenten en het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip.

Uit het **vlinderbom-arrest** volgt dat het louter aanwezig zijn bij en zich niet distantiëren van een door een ander gepleegde vernieling, alsmede het louter instemmen met die vernieling, ieder voor zich en in onderlinge samenhang, niet voldoende is voor medeplegen. Het medeplegen kan zowel voor, tijdens, maar ook na het plaatsvinden van het strafbare feit plaatsvinden.

Welk schuldverband moet er zijn met het grondfeit? Medeplegen is directe deelneming, dus sterk verwant aan plegen. Voor de medepleger geldt dezelfde schuldeis ten aanzien van het grondfeit als voor de pleger. Voorbeeld: A en B slaan gezamenlijk op C in. A en B willen C slechts zwaar lichamelijk letsel toebrengen, maar C overlijdt aan het geheel van klappen. Wat zijn A en B? Er is geen sprake van medeplegen aan doodslag, want er is geen dodingsopzet. A en B zijn medeplegers van zware mishandeling de dood ten gevolge hebbend.

Medeplegen en globaal opzet

A en B hebben afgesproken C te beroven, zo nodig met geweld. A denkt dat B slachtoffer hooguit een klap zal geven. B slaat het slachtoffer met een knuppel. Er kan sprake zijn van globaal opzet. Het opzet van de medepleger hoeft niet gericht te zijn op precieze wijze van vervulling van de bestanddelen. A en B zijn medepleger van diefstal met geweld. Stel dat het dodelijk afloopt. A is medepleger van diefstal met geweld met dood ten gevolge.

Medeplegen en uiteenlopend opzet

A en B beramen een diefstal. A weet niet dat B een wapen bij zich heeft en opzet heeft op geweld. Terwijl A op de uitkijk staat, pleegt B diefstal met geweld. A heeft niets van het geweld meegekregen. Er is diefstal met geweld gepleegd. A is geen medepleger van diefstal met geweld, want A heeft geen opzet op geweld. A is wel medepleger van diefstal, want diefstal is inbegrepen in diefstal met geweld en A heeft opzet op diefstal en er is bewuste en nauwe samenwerking tussen A en B.